

РОЗДІЛ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.4

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.12>

СУТНІСТЬ НЕВСТАНОВЛЕНОГО ЦИВІЛЬНОГО СТРОКУ ТА ЙОГО СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ СТРОКОМ, ВИЗНАЧЕНИМ МОМЕНТОМ ВИМОГИ ВІРИТЕЛЯ

Гуйван П.Д.,
*докторант Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук
Заслужений юрист України
ORCID: 0000-0003-3058-4767
Lawjur10@gmail.com*

Гуйван П.Д. Сутність невстановленого цивільного строку та його співвідношення із строком, визначеним моментом вимоги вірителя.

Ця стаття присвячена науковому аналізу актуального питання про темпоральне регулювання цивільних відносин за допомогою невизначених строків. Подібний механізм темпорального унормування конкретних відносин встановлений нормативно, зокрема, у ч. 2 ст. 530 Цивільного кодексу України. Прямо передбачена ситуація, коли строк виконання боржником зобов'язання може не встановлюватися угодою сторін. І це не означає, що у зобов'язанні відсутній строк його здійснення. В цьому разі обов'язок боржника виконати зобов'язання виникає через конкретний час або негайно після вимоги кредитора, яку останній може пред'явити у будь-який момент. Договори взагалі можуть не містити умови про строк (термін) виконання, що не робить їх дефектними. Зрештою, закладене у них правовідношення колись буде реалізоване, але такий час настане лише тоді, коли того забажає праволоділець. Обов'язок виконання такого зобов'язання настає після пред'явлення вимоги кредитором і має бути виконаним негайно, протягом семи днів чи в інший встановлений строк після вимоги. Особлива увага у праці присвячена з'ясуванню ідеї нормативного правила про наявність поряд із невизначеними строками, строків визначених моментом вимоги. З цією метою здійснене ретельне дослідження питання, що представляють собою зобов'язання, за якими строк (термін) виконання не встановлений або визначається моментом вимоги кредитора, і якого практичного вигляду набувають конкретні договори за наявності таких зобов'язань. Як встановлено автором, правова конструкція з їхнім розподілом є прикрою помилкою законодавця. Адже по суті жодної відмінності в порядку застосування невстановлених строків, та тих, що визначаються моментом вимоги, немає. Початок обох темпоральних вимірів визначається волевиявленням кредитора, механізм реалізується в обох випадках однаково – шляхом пред'явлення вимоги, а виконання за кожною з вимог відбувається в однаковому порядку та в той же період. Адже стилістичний аналіз правової норми ч.2 ст. 530 ЦК України показує, що стосовно встановлення строку за можливою вимогою вірителя в ній не йдеться про якийсь певний термін пред'явлення вимоги. Йдеться про виконання обов'язку тоді, коли вимога буде пред'явлена, чи повністю охоплюється механізмом невизначених строків. На аналізі конкретних ситуацій доведена тотожність коментованих відносин.

Ключові слова: строки, визначені вимогою кредитора, строк договору.

Guyvan P.D. The essence of the undetermined civil term and its relationship with the term determined by the moment of the creditor's claim.

This article is devoted to the scientific analysis of the topical issue of temporal regulation of civil relations using indefinite terms. A similar mechanism of temporal normalization of specific relations is

established normatively, in particular, in Part 2 of Art. 530 of the Civil Code of Ukraine. The situation is directly foreseen when the deadline for the debtor to fulfill the obligation may not be established by the agreement of the parties. And this does not mean that the obligation does not have a deadline for its implementation. In this case, the debtor's obligation to fulfill the obligation arises after a specific time or immediately after the creditor's demand, which the latter can present at any moment. Contracts may generally not contain conditions on the period (terms) of performance, which does not make them defective. After all, the legal relationship established in them will be implemented someday, but such a time will come only when the right holder wants it. The obligation to fulfill such an obligation arises after the creditor presents a demand and must be fulfilled immediately, within seven days or within another established period after the demand. Particular attention in the work is devoted to clarifying the idea of a regulatory rule about the presence of indefinite terms, terms determined by the moment of demand. For this purpose, a thorough study was carried out of the question of what constitutes obligations, for which the term (term) of performance is not established or is determined by the moment of the creditor's demand, and what practical form specific contracts take on in the presence of such obligations. As established by the author, the legal construction with their distribution is an unfortunate mistake of the legislator. After all, in essence, there is no difference in the order of application of unspecified terms and those determined by the moment of demand. The beginning of both temporal dimensions is determined by the will of the creditor, the mechanism is implemented in both cases in the same way - by presenting a claim, and the fulfillment of each of the claims takes place in the same order and in the same period. After all, the stylistic analysis of the legal norm, part 2 of Art. 530 of the Civil Code of Ukraine shows that regarding the establishment of a deadline for a possible creditor's claim, it does not refer to any specific deadline for presenting a claim. It is about the fulfillment of the obligation when the demand is presented, or is fully covered by the mechanism of indefinite periods. The analysis of specific situations proved the identity of the commented relations.

Key words: terms determined by the creditor's requirement, term of the contract.

Виклад основного матеріалу. Згідно з чинним українським цивільним законодавством строки здійснення матеріального права можуть мати визначений характер або невизначений. Визначеними слід вважати такі періоди, які мають початковий чи кінцевий термін, а також певну тривалість. Інакше кажучи, строк може бути чітко обчислений на момент виникнення права. Наприклад, у договорі оренди зазначено, що орендар користується річчю, починаючи від дня укладення угоди чи моменту передачі, і ця дія триватиме два роки. Визначеними строками також вважаються періоди, закінчення яких обумовлене певною зовнішньою по відношенню до правочину дією чи подією, яка неодмінно має настати. Скажімо, якщо зобов'язання має здійснитися до закінчення навігації, то саме останній навігаційний день буде його темпоральною межею. Також визначеними є строки, які позначаються як «негайний», «розумний», «як тільки стане можливо» тощо. Адже критерії їхньої визначеності напроцьовані звичаями ділового обороту та правозастосовною практикою.

Натомість, цивільний закон цілком припускає, що тривалість відносин або їхній початок може не мати на час свого виникнення якихось темпоральних координат. До прикладу, сторони уклали договір позички, а дату повернення майна із безоплатного користування в ньому не встановили. Для цивільних відносин така ситуація не є завадою, на відміну від низки господарських договорів, де строки зазвичай є істотною умовою і їх невизначеність тягне неукладеність правочину, тут відсутність конкретного темпорального виміру не є проблемою. Можливість існування невизначених періодів часу передбачена у ч. 2 ст. 530 ЦКУ. До них за даною нормою відносяться строки у яких не встановлена тривалість їхнього перебігу та строки, визначені моментом пред'явлення вимоги. В якості прикладу застосування подібних строків можемо навести договір купівлі-продажу між двома фізичними особами, в якому взагалі не зазначено про період його дії та час виконання обов'язків з передачі майна та коштів. Така угода має реальний характер, а відсутність вказівки на тривалість суб'єктивного права та юридичного обов'язку далєбі не означає їх безстроковості [1, с. 50]. Скажімо, купівля-продаж за визначенням є передачею речі у власність за кошти. І відсутність у договорі умови про строк виконання обов'язків, що входять до його змісту, за чинним законодавством не призводить, ні до недійсності цього договору, ні до констатації того, що він не укладений. І, хоча строк виконання боржником зобов'язання може не встановлюватися угодою сторін, це не означає, що у зобов'язанні відсутній строк його здійснення. В цьому разі обов'язок боржника виконати зобов'язання виникає через

конкретний час або негайно після вимоги кредитора, яку останній може пред'явити у будь-який момент.

Таким чином кожне цивільне зобов'язальне правовідношення має певний строк для виконання зобов'язання боржником: він може бути визначений у договорі проміжком часу чи терміном, або невизначеним. В тому і іншому випадку цей строк має початковий і кінцевий терміни. З даного приводу думки дослідників даного питання практично не розходяться. Це прослідковується у працях таких науковців, як В.В. Луць, В.Л. Яроцький, З.В. Ромовська, М.М. Сібільов, С.О. Сліпченко, Є.О. Харитонов та інші. Однак, мають місце і не досить вивчені темпоральні чинники, що впливають на розвиток відносин у даній сфері. Зокрема, ніяк не з'ясована проблематика розмежування невизначених строків та строків визначених моментом вимоги, як то запроваджено законодавцем у ч. 2 ст. 530 ЦК України. Виявлення конкретної специфіки цих відносин і є метою праці.

Одним із відомих чинників, що визначають тривалість певного суб'єктивного права як елементу змісту правовідношення, вважається строк дії договору. Дана темпоральна категорія є не тільки виміром тривалості останнього, а також основним часовим показником відповідних регулятивних суб'єктивних прав та обов'язків. Оскільки зміст цивільно-правового договору становить сукупність певних зобов'язань, тобто прав та обов'язків контрагентів, то і строк дії договору фактично є часом, протягом якого існують зобов'язання сторін. З урахуванням того, що до складу договору, як правило, входить декілька різних зобов'язань, а також того, що час їх виконання може бути різним, строком дії договору слід вважати проміжок часу, протягом якого будуть виконані всі зобов'язання. Іншими словами, договір діє від початку першого зобов'язання і до закінчення останнього за часом [2, с. 52-53].

У нашій літературі можна зустріти твердження про те, що, оскільки строк договору це час існування у його сторін прав і обов'язків відносно одна одної, то після закінчення цього строку казати про певні взаємні права та обов'язки сторін неможливо. Отже, реальне виконання унеможливується, і єдине, на що може розраховувати сторона, права якої порушено, це на сплату їй збитків та штрафних санкцій [3, с. 46]. З таким твердженням навряд чи можна погодитися. Адже у ньому автор звів до купи два різних прояви дієвості регулятивного відношення, котрі, власне, є взаємовиключними. Перший з них – то реалізація суб'єктивних прав вірителя у нормальному режимі, що і є цивільно-правовим призначенням регулятивного юридичного інструментарію. У такому разі належне здійснення сторонами відношення своїх прав та обов'язків упродовж встановленої його тривалості, звісно ж, припиняє відповідне суб'єктивне право у зв'язку з його здійсненням, повною вичерпаністю змісту, із закінченням строку виконання зобов'язання припиняються регулятивні суб'єктивні права та обов'язки контрагентів. Другий – зовсім інше охоронне правовідношення.

Договори взагалі можуть не містити умови про строк (термін) виконання, що не робить їх дефектними. Зрештою, закладене у них правовідношення колись буде реалізоване, але такий час настане лише тоді, коли того забажає праволоділець. З огляду на це, поширеною є думка про віднесення цих угод до таких, які містять час виконання. Але цей строк визначений не проміжком часу чи граничним терміном, а настанням певної дії – пред'явленням вимоги. Проаналізуємо такий підхід детальніше. Як слідує з статті 252 ЦКУ існує лише три способи визначення строку або терміну: строки визначаються а) роками, місяцями, тижнями, днями або годинами; терміни – б) календарною датою; в) вказівкою на подію, що неминуче має настати. Всі ці способи є механізмами встановлення визначених строків, у яких відомими є початковий та кінцевий моменти перебігу. На наш погляд, визначення терміну внаслідок вираження назовні вольової дії кредитора – пред'явлення вимоги до боржника, коли час виконання обов'язку не встановлений у правочині, не може тлумачитися як неминуче настання певної події в розумінні диспозиції статті 252 ЦКУ. Адже у правовій нормі йдеться про неминуче настання саме події, тоді як пред'явлення вимоги кредитором слід кваліфікувати як дію. До того ж закон замовчує про обов'язковість пред'явлення в майбутньому такої вимоги кредитора.

Як ми вже встановили, обов'язок виконання коментованого зобов'язання настає після пред'явлення вимоги кредитором і має бути виконаним негайно, протягом семи днів чи в інший встановлений строк після вимоги. Коли ж кредитор може пред'являти таку вимогу? Для цього необхідно чітко зрозуміти, що саме представляють собою зобов'язання, за якими строк (термін) виконання не встановлений чи визначається моментом вимоги кредитора, і якого практичного вигляду набувають конкретні договори за наявності таких зобов'язань. Як бачимо із ч. 2 ст. 530 ЦКУ, невизначені строки, на думку законодавця, мають два різновиди. Спробуймо розібратися, у чому, власне, полягає

відмінність між невстановленими строками, та тими, що визначаються моментом вимоги. Договори, в яких не встановлюється строк чи термін виконання обов'язку боржником, не містять вказівки на можливість майбутньої вимоги кредитора. То може бути обов'язок наймача щодо повернення майна за договором найму, обов'язок позичальника за договором позики, обов'язок зберігача за договором зберігання (ч. 2 ст. 938 ЦК України) тощо. У випадку невстановленості строку виконання і відсутності в договорі самої згадки про можливу вимогу кредитора, така вимога все ж може бути пред'явленою боржнику у будь-який момент після укладення договору [4, с. 20]. Це, в свою чергу, породжує необхідність виконання обов'язку, обумовленого договором. При укладанні ж договору, в якому строк виконання визначений моментом пред'явлення вимоги, у його тексті обов'язково має бути застереження про необхідність виконання зобов'язання боржником після заявлення кредитором такої вимоги. Разом з тим, стилістичний аналіз правової норми ч. 2 ст. 530 ЦК України показує, що в ній не йдеться про якийсь певний термін пред'явлення вимоги. Йдеться про виконання обов'язку тоді, коли вимога буде пред'явлена, котра, як це слідує із змісту норми, може надійти в будь-який час після укладення договору.

Отже, приходимо до висновку про тотожну застосовність до прокоментованих вище відносин: як невстановлених, так і визначених моментом вимоги строків. Здавалося б, призначення строків, визначених моментом вимоги, може проявлятися у інших матеріальних взаємодіях, що свідчить про їхню відмінність від строків, які не встановлені. Привабливою ілюстрацією такого прояву, на перший погляд, виглядає умова договору, відповідно до якої термін оплати продукції має наступити через певний час після виставлення рахунку кредитором за грошовим зобов'язанням. Така ситуація характерна для договорів про постачання окремих видів ресурсів: нафти, газу, електричної та теплової енергії, води тощо. Договори, що опосередковують подібні відносини, мають довгостроковий характер, обсяг товару, який постачається за певний розрахунковий період, часто визначається потребою покупця і встановлюється, як правило, у вигляді граничної величини. Фактично поставлена кількість товару уточнюється за підсумками розрахункового періоду і сума коштів, що підлягають сплаті, оформляється розрахунковим документом. Тобто, в договорі зазначена договірна величина кожної періодичної поставки (інакше, за відсутності даної суттєвої умови договір не можна вважати укладеним), але вона може іноді істотно відрізнятись від фактично отриманої. При цьому сторони договору погодились, що платіж кожного періоду має відбутись після оформлення та виставлення кредитором окремого розрахункового документу.

Тут, бачимо, має місце визначення строку виконання за вимогою кредитора. Але, насправді, точно таким би був зміст даного правовідношення, якби в ньому замість фрази «оплата здійснюється після виставлення рахунку» була б фраза «розмір платежу визначається згідно з рахунком». Якщо першу з цих фраз у результаті стилістичного тлумачення можна кваліфікувати як певну визначеність часу платежу шляхом його прив'язки до моменту виставлення рахунку, то другу – як встановлення обсягу обов'язку без зазначення строку його виконання. Втім, в обох ситуаціях здійснення правовідношення буде однаковим: в силу припису ч. 2 ст. 530 ЦКУ виконання обов'язку сплатити кошти настане після пред'явлення вимоги (виставлення рахунку). Така ситуація цілком відповідає принципам добросовісності виконання.

На нашу думку, юридичне відокремлення строків з невстановленою тривалістю та строків, визначених моментом вимоги є помилкою законодавця. Справа в тому, що сама стаття 530 ЦКУ фактично отожднює ці два різновиди, об'єднуючи їх до купи з огляду на абсолютно ідентичне правове регулювання порядку здійснення прав та обов'язків, охоплених даними строками. Вживані у коментованій нормі поняття щодо строку (терміну) виконання боржником обов'язку: «невстановлений» та «визначений моментом пред'явлення вимоги» в існуючій редакції є практично однаковими за застосуванням [5, с. 135]. Кредитор в обох ситуаціях має право вимагати виконання обов'язку в будь-який час, а боржник повинен його виконати протягом семи днів від такої вимоги. Як бачимо, а) якщо строк виконання зобов'язання не встановлений, воно має виконуватись за першою вимогою вірителя; б) якщо строк виконання зобов'язання визначений моментом пред'явлення вимоги, воно також має виконуватись за першою вимогою вірителя. Спостерігаємо досить дивну, а, якщо врахувати тавтологію другого варіанту, що неодмінно кидається в очі, то і незграбну правову конфігурацію.

Прикметно, що не тільки законодавство України, а й доктринальні дослідження не надають різного за юридичною сутністю визначення строкам невстановленим та визначеним моментом вимоги. Те, що правові наслідки при регулюванні зобов'язальних відносин з невстановленим строком тотожні наслідкам, коли виконання визначене моментом вимоги кредитора, вже відмічалось у цивілістичній

літературі [6, с. 53]. Не дивно тому, що в більшості підручників з цивільного права їх коментування охоплюється одним терміном – «невизначені строки» [7, с. 150]. Втім у вітчизняній цивілістиці було висловлено думку, що хоча зобов'язання з невстановленим строком виконання та зобов'язання, строк виконання яких визначений моментом вимоги, є по суті одними й тими ж [8, с. 27], між ними все-таки можна віднайти певні відмінності. На думку автора, вказані відмінності полягають у наступному: якщо виконання зумовлене моментом витребування кредитора, виконання боржником зобов'язання до цього моменту слід вважати достроковим з відповідними наслідками, чого не можна сказати про випадок, коли строк виконання зобов'язання не встановлений, бо строку тут взагалі немає [8, с. 27, 78-79]. З даною тезою не можна погодитися. Ми не повинні вважати зобов'язання з невстановленим строком безстроковими. Такі зобов'язання, як і зобов'язання із строком виконання, визначеним моментом вимоги, мають певний час виконання, який закінчується через сім днів (або в інший термін) після вимоги вірителя. При цьому, вимога останнього визначає лише початковий та кінцевий терміни *обов'язкового* виконання такого зобов'язання, після спливу останнього невиконання буде кваліфікуватися як порушення. Початковий строк *можливого* виконання обов'язку для зазначених зобов'язань обчислюється точно так, як і для строкових зобов'язань з аналогічним предметом. Відтак, виконання обов'язку боржником до настання визначеного в договорі чи законі строку або до настання строку, обумовленого вимогою кредитора за зобов'язанням з невизначеним строком чи зі строком, визначеним вимогою, є достроковим виконанням обов'язку. Як бачимо, це ще одне підтвердження тотожності даних зобов'язань.

На підтвердження тези про однакову юридичну сутність невстановлених строків та строків, визначеним моментом пред'явлення вимоги, слід зазначити і той факт, що у різних інститутах цивільного права, як правило, не вбачається жодних розбіжностей при регулюванні порядку поведінки суб'єктів у правовідносинах з такими темпоральними характеристиками. Чи не єдиний випадок, коли закон намагається дати різну правову оцінку таким темпоральним ситуаціям, спостерігаємо у главі Цивільного кодексу, присвяченій зберіганню. Зокрема, застосування загального правила статті 530 ЦКУ про виконання обов'язку зберігачем повернути річ тільки після вимоги поклажодавця передбачається лише для випадку, коли строк зберігання не встановлений (ч.2 ст. 938 ЦКУ). Якщо ж строк зберігання речі визначений моментом пред'явлення поклажодавцем вимоги про її повернення (тобто, в договорі вказано, що вимога колись буде пред'явлена), зберігач має право зі спливом звичайного за цих обставин строку зберігання вимагати від поклажодавця забрати цю річ в розумний строк (ч. 3 ст. 938 ЦКУ). На наш погляд така диференціація є цілком штучною і абсолютно невиправданою та непрактичною. Зрозуміло, що вказівка в договорі про те, що поклажодавець в майбутньому пред'явить вимогу про повернення речі, ніяк не означає визначеності строку дії договору. Якби така умова містила конкретну дату майбутньої вимоги, договір вважався би строковим з встановленими датами виконання (день вимоги плюс сім днів) та з відстроченням початку його дії. Отже, у ситуаціях, передбачених як частиною 2, так і частиною 3 статті 938 ЦКУ, зберігач прекрасно розуміє, що поклажодавець може пред'явити свою вимогу про повернення речі у будь-який момент часу, в тому числі через невизначено довгий період. Звісно, така невизначеність не є сприятливою для зберігача. Тож цілком виваженою здається позиція закону, згідно з якою він має право вимагати від поклажодавця свою річ після закінчення звичайного строку зберігання. Але абсолютно не зрозуміло, чому такий механізм запроваджено тільки для випадків, коли в договорі зазначена можливість пред'явлення вимоги. Невже ситуація, коли зберігач при невстановленні строку договору (що, як вже наочно показано за чинним законодавством є те ж саме, що і визначеність строку моментом пред'явлення вимоги) мусить невизначено довго зберігати чужу річ, не маючи права вимагати її забирання, є доцільною з точки зору бажаного перебігу суспільних відносин? Навряд. Отже і тут бачимо штучність та непрагматичність відповідної правової надбудови.

Звісно, можна було б змонтувати певні правові відмінності між цими ситуаціями. Позаяк закон їх не вказує, спробуємо це зробити, але в кожному разі це буде досить штучне відокремлення, не виправдане з точки зору результату. Так, ми розуміємо, що при невстановленні строку виконання обов'язку взагалі, кредитор може пред'явити вимогу коли йому заманеться, а боржник повинен виконати обов'язок протягом семи днів після цього, якщо негайне виконання не впливає із договору чи актів законодавства. Натомість, якщо сторони погодили виконання обов'язку настанням вимоги правоволодільця, така умова в договорі матиме сенс лише у разі, коли її зміст буде відрізнятися від загального правила, викладеного вище. Іншими словами, сторони можуть обумовити орієнтовний час пред'явлення такої вимоги, наслідки її непред'явлення у вказаний період, іншу, ніж сім днів, трива-

лість виконання після отримання вимоги тощо. Учасники відношення також можуть дійти згоди, що строк виконання обов'язку буде визначений певним моментом пред'явлення вимоги, який не співпадає з часом укладання договору, і буде мати оговорений початковий (кінцевий) термін у майбутньому [9, с. 46].

З проведеного дослідження можемо зробити висновки. Щодо розмежування невизначених строків та таких, що прив'язані до певного моменту вимоги в майбутньому. На наше переконання то є дві сторони одного й того ж правового явища. Тільки в спеціально встановленому (вважаємо, штучно) випадку є якась логіка існування у правочині обумовленості виконання моментом пред'явлення вимоги, в протилежному разі механізм здійснення правовідношення чітко описується правовим інструментарієм, що застосовується, коли строк не встановлений. Але чи потрібно взагалі ускладнювати законодавчий механізм у даній сфері? Вважаємо достатнім запровадження терміну «невизначений строк», котрий охоплював би поняття існуючих у нинішньому законодавстві «строків, що не встановлені» та «строків, визначених моментом пред'явлення вимоги». Крім того, слід врахувати викладені вище зауваження щодо можливості виконання вимоги кредитора у інший період, ніж сім днів. Відтак, на наш погляд достатньо виваженим та практичним буде такий підхід, коли частину 2 статті 530 ЦКУ викласти в наступній редакції **«Якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не визначений, кредитор має право вимагати його виконання у будь-який час, якщо період пред'явлення вимоги не вказаний у договорі. Боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок виконання в інший строк чи негайно не впливає із сутності самого зобов'язання, пред'явленої вимоги, договору або актів цивільного законодавства. Якщо строк виконання зобов'язання встановлюється у вимозі кредитора, він не може бути меншим за сім днів.»**

Якщо нормативне правило частини 2 статті 530 викласти у запропонованій нами редакції, його конструкція охоплюватиме два можливих випадки: а) пред'явлення вимоги про виконання в будь-який момент на розсуд кредитора; б) пред'явлення такої вимоги, починаючи з обумовленої дати в майбутньому. Такий підхід враховуватиме ту обставину, що правове регулювання даних відносин дещо відрізняється. У першому випадку воно тотожне правовому регулюванню зобов'язань, строк виконання яких не встановлений: право на пред'явлення вимоги починається у кредитора з часу укладання договору і він може реалізувати його у будь-який час. У другому випадку право на пред'явлення вимоги до боржника про виконання обов'язку настає з обумовленої дати після укладання договору і також потім може бути реалізованим в будь-який час. Якщо ж договором чи законом встановлено не тільки початок перебігу строку на пред'явлення кредитором вимоги до боржника, а і термін його закінчення, то віритель може вимагати виконання від боржника саме в цей строк, за його межами – до початку строку та після його закінчення – таке право у кредитора відсутнє.

Список використаних джерел:

1. Мороз М.В. Строк договору найму (оренди) та особливості його поновлення. Право та інновації № 4 (16). 2016. С. 49–55.
2. Сібільов М.М. Цивільно-правовий договір у механізмі правового регулювання у сфері приватного права. Проблеми законності. 2003. Вип. 58. С. 46–53.
3. Курібло В.А. Проблеми строку дії господарського договору. Экономика и право. 2004. № 3. С. 45–47.
4. Гуйван П.Д. Юридичне значення строків у договірних зобов'язаннях. Часопис цивілістики. 2022. Вип. 44. С. 19–24.
5. Панченко С.С. Невизначений строк дії договору та його вплив на цивільно-правові зобов'язання. Університетські наукові записки. 2016. № 57. С. 130–140.
6. Новицкий И.Б. Сделки. Исковая давность. М.: Госюриздат, 1954. 247 с.
7. Гражданское и семейное право Украины /Отв. ред.. Е.О.Харитонов. Харьков. Одисей, 1999. 544 с.
8. Луць В.В. Строки в цивільних правовідносинах. Конспекти лекцій з спецкурсу. Львів. ЛДУ. 1992. 108 с.
9. Гуйван П.Д. Загальна характеристика строків у цивільно-правовому зобов'язанні. Наукові праці НУ «Одеська юридична академія». 2021. Том. 28. С. 44–50.